

13.12.2019

EOAK/4189/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

VANGIN HALLUSSA OLEVASTA OMAISUUDESTA ILMOITTAMINEN ULOSOTTOVIRAN- OMAISILLE

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan Riihimäen vankilan menettelyä omaisuuden poisottamisessa sellitarkastuksen yhteydessä ja omaisuuden ulosottoviranomaiselle luovuttamisessa. Kantelijan mukaan vankilan henkilökunta oli hänelle ilmoittamatta ottanut hänen sellistään hänelle haltuun annetut tapaajan tuomat ja omistamat kultakorut. Kantelijan mukaan vankilan henkilökunnan virheellisen toiminnan seurauksena ulosottoviranomaiset ulosmittasivat toisen ihmisen omaisuutta 18 000 euron arvosta hänen ulosottoveloistaan.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunto 13.2.2019
- Riihimäen vankilan johtajan selvitys 3.9.2018 (saapunut) ja 24.9.2018 sekä rikosseuraamuskesimiehen selvitys 22.8.2018 ja 24.9.2018.

Käytettävissäni on ollut myös seuraavat asiakirjat:

- Kanta-Hämeen ulosottoviraston päätös 17.7.2018 (31836/6090/2018)
- Riihimäen vankilan rikosseuraamuskesimiehen Helsingin ulosottovirastoon 20.6.2018 sähköpostitse lähettämä tiedustelu
- Ilmoitus 1502/2018/Riv
- Omaisuusluetteloa koskevat merkinnät kultakoruista.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Asuintilojen ja omaisuuden tarkastamisesta säädetään vankeuslain 16 luvun 2 §:ssä.

Vankien asuintiloja sekä heidän käytössään ja vankilan alueella olevaa omaisuuttaan voidaan tarkastaa vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai epäillyn järjestyksirikkomuksen tutkimiseksi. Käyttöesineiden, rahan ja muiden maksuvälineiden sekä muun omaisuuden hallussapidosta säädetään 9 luvussa.

Erityistarkastuksesta säädetään vankeuslain 16 luvun 5 §:ssä.

Vankilassa, sen osastolla tai muussa tilassa voidaan suorittaa erityistarkastus, jos se on tarpeen vankilan järjestyksestä tai turvallisuutta uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi taikka 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen luvattomien esineiden tai aineiden löytämiseksi.

Kun vankilan osastolla tai muussa tilassa suoritetaan erityistarkastus, henkilöntarkastus saadaan toimittaa kaikille osastolle sijoitetuille tai tarkastettavassa tilassa oleskeleville vangeille.

Omaisuuuden erillään säilyttämisestä säädetään vankeuslain 16 luvun 8 §:ssä.

Jos vankeinhoitoviranomaisella on syytä epäillä rahan ja muiden maksuvälineiden tai muun omaisuuden laillista alkuperää, omaisuus voidaan ottaa erillään säilytettäväksi, kunnes poliisi tekee asiasta päätöksen 19 luvun 1 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen johdosta.

Eristystarkastusta koskevan päätöksen kirjaamisesta säädetään valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 54 §:ssä.

Eristystarkastuksen suorittamista koskevaan päätökseen on merkittävä tarkastettava vankila, osasto tai muu tila, tarkastuksen aika, tarkastuksen vastuuhenkilö, erityistarkastuksen peruste sekä päätöksen tekijä.

Eristystarkastuksessa tehdyistä tilan tarkastuksesta ja henkilöntarkastuksista pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään tarkastukseen osallistuneet virkamiehet, tarkastettujen vankien henkilötiedot, mahdollisesti löydetyt luvattomat esineet ja aineet sekä niiden löytöpaikka. Pöytäkirjaan merkitään lisäksi ajankohta, jolloin erityistarkastuksen peruste on ilmoitettu vangille tai vangeille.

Omaisuuuden hallussapidosta säädetään vankeuslain 9 luvun 1 §:ssä.

Vanki saa vankilassa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaista omaisuutta. Esineen tai aineen hallussapito voidaan evätä jos:

- 1) esineestä tai aineesta aiheutuu vaaraa henkilön turvallisuudelle;
- 2) esine tai aine erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen;
- 3) esineen tai aineen hallussapidosta vankilan tai vankilan osaston olosuhteet ja valvonnan aste huomioon ottaen aiheutuu erityistä haittaa vankilan yleiselle järjestykselle;
- 4) esinettä tai ainetta ei voida ilman kohtuutonta vaivaa tai sitä vahingoittamatta tarkastaa;
- 5) esinettä tai ainetta käytetään tai on perusteltua syytä epäillä, että sitä tullaan käyttämään rikoksentekovälineenä;
- 6) vankila on hankkinut vastaavan esineen vangin käyttöön.

Vanki ei saa pitää hallussaan alkoholia, muuta päihdyttävää ainetta, rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuja dopingaineita eikä huumausaineiden käyttöön tarkoitettuja esineitä. Suljetussa vankilassa vanki ei saa pitää hallussaan toiselta vangilta ilman vankeinhoitoviranomaisen lupaa saamaansa omaisuutta.

Muu omaisuus, joka vangilla on mukanaan tullessaan vankilaan tai jonka vanki saa rangaistusajankana, voidaan ottaa vankilassa säilytettäväksi vangin vapaaksi pääsyyn saakka, jos se vankilan säilytystilat huomioon ottaen on mahdollista.

Jos omaisuutta ei voida säilyttää, se palautetaan taikka lähetetään vangin kustannuksella hänen osoittamaansa paikkaan. Pilaantunut tavara voidaan hävittää todistajan läsnä ollessa. Alkoholin ja muun alkoholipitoisen aineen hävittämisestä säädetään alkoholilain (1102/2017) 86 §:ssä. Huumausaineen toimittamisesta hävitettäväksi säädetään huumausainelain (373/2008) 44 §:ssä.

Tavaraan, jolla ei ole omistajaa, sovelletaan löytötavaralakia (778/1988).

Päätösvallasta säädetään vankeuslain 9 luvun 9 §:n 1 momentissa seuraavaa.

Ohjauksen tai valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tekee päätöksen siitä, että omaisuutta ei anneta vangin haltuun. Ohjauksen tai valvontatehtävissä toimiva virkamies voi antaa vangin haltuun sellaisia esineitä ja aineita, joiden hallussapito on vankilassa sallittua.

Muutoksenhakuoikeudesta omaisuuden hallussapidon epäamisissä säädetään vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 9 kohdassa seuraavaa.

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee: ... 9) 9 luvun 1 §:ssä tarkoitettua omaisuuden hallussapidon epäämistä.

Ilmoituksista omaisuudesta, rahoista, muista maksuvälineistä ja sosiaalietuudesta säädetään vankeuslain 19 luvun 1 §:ssä.

Jos vankien valvonnan tai muun Rikosseuraamuslaitoksen tehtävien hoidon yhteydessä ilmi tulleiden seikkojen nojalla on syytä epäillä rahan ja muiden maksuvälineiden tai muun omaisuuden laillista alkuperää, asiasta on ilmoitettava poliisille.

Jos 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien yhteydessä ilmi tulleiden seikkojen nojalla on syytä epäillä, että vangille on perusteettomasti maksettu työttömyyskorvausta, kansaneläkettä tai muuta vastaavaa sosiaalietuutta, siitä on asian selvittämiseksi ilmoitettava etuuden myöntäneelle viranomaiselle.

Viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien tietojenantovelvollisuudesta ulosottoviranomaisille säädetä ulosottokaaren 67 §:n 1 momentissa seuraavaa.

Viranomaisen ja sen, joka hoitaa julkista tehtävää, on pyydetäessä ilmoitettava ulosottomiehelle kaikki tiedossaan olevat:

- 1) velallisen omaisuutta ja varallisuutta, tuloja, velkoja ja muuta taloudellista asemaa sekä maksuyhteyksiä koskevat tiedot;
- 2) velallisen työ- ja palvelussuhteita, eläkkeitä ja taloudellista toimintaa koskevat tiedot;
- 3) velallisen osoite- ja puhelintiedot samoin kuin muut yhteydenottoon tarvittavat tiedot.

Tietojen luovuttamisesta ulosottoviranomaisille säädetään henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 16 §:ssä.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitos voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ulosottoviranomaiselle rikoksesta tuomittua, vankia, Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otettua ja yhdyskuntaseuramusta suorittavaa henkilöä koskevat seuraavat tiedot, jos tiedot ovat tarpeen ulosottoa varten tai rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi:

- 1) täytäntöönpanorekisterissä olevat tiedot rikoksista ja tuomioista sekä rangaistuksen täytäntöönpanon tai tutkintavankeuden toimeenpanon alkamisesta tai päättymisestä;
- 2) valvonta- ja toimintarekisterissä olevat tiedot vangin ja Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otetun sijoittamisesta Rikosseuraamuslaitoksessa, osallistumisvelvollisuuden täyttämisestä siviilityöluvalla ja siviilityöpaikasta sekä vangille ja Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otetulle maksetusta käyttörahasta, toimintarahasta ja palkasta sekä siitä tehtävistä pidätyksistä.

Oikeudesta saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta säädetään henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 28 §:n 1 momentin 5 kohdassa seuraavaa:

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada toiselta viranomaiselta rikoksesta epäiltyä, tuomittua, vankia, Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otettua ja yhdyskuntaseuramusta suorittavaa koskevat tiedot, jotka ovat tarpeen rangaistuksen täytäntöönpanoa tai tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevan tehtävän taikka muun Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvan tehtävän hoitamista varten, seuraavasti: ... 5) ulosoton tietojärjestelmästä tieto henkilön täytäntöönpanoasian vaiheesta;...

3.2 Saatu selvitys

Rikosseuraamusesimiehen selvityksen mukaan vankilassa oli erityistarkastus 7.6.2018, jonka vastuuhenkilönä hän oli. Kantelijan yksin asuttaman sellin tarkastivat kaksi vartijaa ja he löysivät sellistä kaksi sormusta ja kolme ketjua. Vartijat luovuttivat kultaiset korut rikosseuraamusesi-

miehelle. Hän tiedusteli ulosotosta, onko kantelijalla ulosottovelkaa. Kantelijalla oli ulosottovelkaa, joten ulosotto alkoi tehdä asiassa toimenpiteitä. Ulosotto on tehnyt koruista ulosmittauspäätöksen, jonka kantelija on saanut itselleen. Korut on fyysisesti toimitettu ulosottajalle 17.7.2018.

Erityistarkastus päättyi varsinaisen tarkastuksen osalta klo 20.30, jolloin kaikki vangit olivat omissa selleissään. Välittömästi tämän jälkeen kantelija painoi sellikutsun päälle (kaikki erityistarkastukseen osallistuneet olivat vielä tuolloin osaston käytävällä). Kantelija kysyi missä hänen korunsa ovat. Rikosseuraamusesimies kertoi olleensa itse paikalla tuossa tilanteessa ja ilmoitti kantelijalle, että korut ovat henkilökunnan hallussa tutkittavina.

Vankilan vastaanotossa on kantelijan tapaajan täyttämä lomake päivämäärällä 26.8.2017. Lomakkeen mukaan tapaaja on tuonut korut tuona päivämääränä vankilaan. Vastaanotossa työskentelevän vartijan mukaan korut annettiin kantelijalle käyttöön samana päivänä. Omaisuusluettelon mukaan korut ovat olleet kantelijan hallussa.

Riihimäen vankilan johtajan selvityksen mukaan kantelijan asuinselliin tehtiin 7.6.2018 sellitarkastus osana vankeuslain 16 luvun 5 §:n mukaista erityistarkastusta. Sellitarkastuksen yhteydessä kantelijan pöytälaatikosta löytyi 377,19 gramman painoiset ja kullanväriset kaksi sormusta ja kolme panssariketjua. Kantelijalle 7.3.2018 laaditun rangaistusajan suunnitelman mukaan hänellä on tuomiostaan maksettavana noin 70 000 €:n korvaukset ja aiemmat ulosottovelat. Erityistarkastuksen luonteen vuoksi esineet otettiin vankilaviranomaisen haltuun mahdollisen ajantasaisen ulosottovelan selvittämiseksi.

Erityistarkastuksen päätyttyä 7.6.2018 rikosseuraamusesimies on ilmoittanut kantelijalle suullisesti, että kultakorut ovat henkilökunnan hallussa ja tutkittavana. Selvityksessä on katsottu vaikuttavan siltä, että kantelijan tietoisuus korujen kohtalosta on ollut epäselvä vain lyhyen hetken erityistarkastuksen aikana, kunnes asiasta on hänelle kerrottu.

Rikosseuraamusesimies on 20.6.2018 selvittänyt Helsingin ulosottovirastolta kantelijan ajantasaisia ulosottovelkoja ja opastanut ulosottoviranomaista mahdollisessa virka-apupyynnössä. Helsingin ulosottovirasto on vastannut rikosseuraamusesimiehen sähköpostitse tekemään ulosottotiedusteluun 27.6.2018, jolloin on todettu, että kantelijalla on 69 916 € ulosottovelkaa sekä siirtänyt asian käsittelyn Kanta-Hämeen ulosottovirastolle. Kanta-Hämeen ulosottovirasto on tehnyt asiassa irtaimen ulosottopäätöksen 17.7.2018 ja kantelijalle on toimitettu ulosottopäätös oikaisuvaatimusosoituksineen.

Selvityksen mukaan erityistarkastuksessa tai muutoin vankeusaikana tehtävät poikkeukselliset omaisuuslöydöt tai omistukset voidaan tarvittaessa selvittää viranomaisten välisessä yhteistyössä, mikäli on perusteltua syytä olettaa, että omaisuus on rikoksella saatu tai vangilla on esimerkiksi rikoksista aiheutunutta ulosottovelkaa. Korut on kirjattu kantelijan vankeuslain 9 luvun 2 §:n mukaiseen omaisuusluetteloon 7.9.2017 ja ne ovat olleet hänen hallussaan siitä lähtien aina 7.6.2018 asti.

Kriminaalipolitiikassa on linjattu, että rikoksista tulee tehdä mahdollisimman kannattamattomia ja rikoksella saatuun hyötyyn pitää puuttua mahdollisimman tehokkaasti. Viranomaisten tiedonkulun tulisi olla esteetöntä ja tehokasta. Vankilan johtajan mukaan vankilalla on tämän tyyppisissä tapauksissa oikeus luovuttaa tietoja ja ulosotolla oikeus pyytää ja saada tietoa. On myös selvää, että ulosotto ei voi tietää ja pyytää ulosottoa, ellei heillä ole tietoa ulosotettavista varoista. Mikäli lakia tulkitaan siten, että rikosseuraamusviranomaisilla olisi vain passiivinen oikeus luovuttaa tietoja pyynnöstä, on tilanne ristiriidassa kriminaalipoliittisten linjausten kanssa ja voi aiheuttaa rikoksen uhrien osalta ongelmallisia tilanteita. Vankilan johtaja katsoo, että mikäli aktiivinen ulosottoon liittyvä viranomaisten välinen yhteistyö on ristiriidassa lain kanssa, niin lakiin olisi syytä tehdä muutos.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo lausunnossaan, että sillä ei ole ai-
hetta epäillä sitä, etteikö kantelijalle olisi välittömästi ilmoitettu korujen olevan henkilökunnan
hallussa ja tallessa.

Vangin omaisuus voidaan ottaa häneltä pois sen tarkastamisen ajaksi (mm. vankeusasetus 24
§). Hallussapidon epääminen on eri asia, josta säädetään vankeuslain 9 luvussa ja josta on
tehtävä asianmukainen päätös. Selvää on, että vangilla on lähtökohtaisesti oikeus pitää koru-
jaan hallussaan. Muuten sallittava esine voitaisiin ottaa pois vankeuslain 9 luvun 1 §:n 1 mo-
mentin 5-kohdan perusteella, jos sitä käytettäisiin rikoksentekeväliseinä (HE 45/2014). Tällai-
sesta ei kuitenkaan selvityksen perusteella ole mitään viitteitä. Asiassa ei ole kyse hallussapi-
don epäamisestä eikä vankila ole edes näin selvityksissään esittänyt. Selvää kuitenkin on, että
kultakorut on tosiasiallisesti otettu pois kantelijalta.

Selvityksissä on myös viitattu siihen, että kantelija on jälkikäteen kantelussaan kertonut korujen
olleen lainassa sukulaiseltaan ortodoksista vihkimistilaisuutta varten, ja mistä eri syistä vankila
ei ole pitänyt kertomusta uskottavana. Vangin omaisuutta voidaan ottaa erillään säilytettäväksi
vankeuslain 16 luvun 8 §:n perusteella, jos on syytä epäillä rahan ja muiden maksuvälineiden
tai muun omaisuuden laillista alkuperää, mutta vain siihen asti, kunnes poliisi tekee asiasta pää-
töksen 19 luvun 1 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen johdosta. Keskushallintoyksikkö toteaa, ettei
vankilan selvityksen tai muunkaan asiassa esitetyn perusteella tässä tapauksessa ole ollut kyse
myöskään tällaisesta tilanteesta.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on 22.11.2011 ratkaisussaan (dnro [3412/4/09](#))
pitänyt selvänä, että "oikeus omaisuuden hallussapitoon on sellainen vangin oikeus, josta pe-
rustuslain 7 §:n 3 momentin mukaisesti on säädettyvä lailla ja jota koskevan sääntelyn tulee
täyttää perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Tätä osoittaa myös vankeuslain 9 lukuun asiasta
kirjattu sääntely ja se, että hallussapitoa koskeviin päätöksiin on säädetty muutoksenhakuoi-
keus. Näin ollen ei voi olla olemassa muita tai muunlaisia vangin omaisuuden hallussapitoa
koskevia päätöksiä, jotka olisivat vain tosiasiallista hallintotoimintaa ja jotka voitaisiin perustaa
vankeuslain 1 lukuun." Apulaisoikeusasiamies on myös Rikosseuraamuslaitoksen maksukortin
hallussapitoa koskevassa ratkaisussaan ([EOAK/252/2018](#)) pitänyt kyseenalaisena omaisuuden
säilyttämistä "henkilökunnan takana" esimerkiksi valvomossa tai vastaanotossa, jos lainsäätä-
jän selvä tahto on ollut antaa kyseinen omaisuus pääsääntöisesti haltuun ja kun tällä tarkoite-
taan esineen antamista konkreettisesti asuinosa-
stolle.

Perustuslain 15 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Vankeuslain 3 §:n mukaan vankeu-
den sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa
aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla
tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Keskushallintoyksikkö toteaa, että omai-
suuden suoja on myös vangille kuuluva perusoikeus. Keskushallintoyksikön näkemyksen mu-
kaan kyseisessä tapauksessa rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä ei ole ollut laissa säädet-
tyä perustetta ottaa kultakorut pois vangin hallusta ja asiassa on toimittu virheellisesti. Erityis-
tarkastuksen jälkeen omaisuus, joka voidaan antaa haltuun, tulee palauttaa vangille.

Saadussa selvitysmateriaalissa liitteenä on rikosseuraamusmiehen kihlakunnanulosottomie-
helle 20.6.2018 lähettämä sähköposti, jossa rikosseuraamusmiehes tiedustele, onko kanteli-
jalla ulosotossa velkoja. Tiedustelun lisäksi sähköpostissa lukee seuraavasti: "Mikäli velkoja on
ja ulosotto aikoo tehdä toimenpiteitä asiassa, tulee toimenpiteistä laittaa virka-apupyynnö mi-
nulle tähän sähköpostiin".

Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 28 §:ssä säädetään Rikos-
seuraamuslaitoksen oikeudesta saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta. Py-

kälän 5 kohdassa säädetään oikeudesta saada ulosoton tietojärjestelmästä tieto henkilön täytäntöönpanoasian vaiheesta. Tiedustelu vangin ulosottoasiasta tai sen vaiheesta on hyväksyttävä silloin, jos tieto on tarpeen rangaistuksen täytäntöönpanoa tai tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevan tehtävän taikka muun Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvan tehtävän hoitamista varten. Esimerkiksi tapauksissa, joissa vanki ansaitsee vankilassa tuloa, josta voidaan suorittaa palkan ulosmittaus, käytännössä vain avolaitoksissa (HE 292/2014 ja HE 26/2001). Esitettyä selvitysmateriaalia kokonaisuutena arvioiden, keskushallintoyksikön käsityksen mukaan tässä tapauksessa ei ole tullut esille mitään sellaista, minkä perusteella voitaisiin katsoa, että tieto kantelijan ulosoton vaiheesta olisi ollut tarpeen Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvan tehtävän hoitamista varten.

Ulosottokaaren 67 §:n 1 kohdan mukaan viranomaisen ja sen, joka hoitaa julkista tehtävää on pyydettyäessä ilmoitettava ulosottomiehelle kaikki tiedossaan olevat velallisen omaisuutta ja varallisuutta, tuloja, velkoja ja muuta taloudellista asemaa sekä maksu yhteyksiä koskevat tiedot.

Kyseisessä sähköpostitiedustelussa rikosseuraamusesimies ei ole suoraan ilmoittanut ulosottoviranomaiselle, että kantelijan hallusta on löytynyt arvokasta omaisuutta. Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan viestissä on kuitenkin vihjattu siitä, että kantelijalla saattaisi olla jotain ulosottokelpoista omaisuutta. Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan kyseinen yhteydenotto ulosottoviranomaiseen rinnastuu tästä syystä siihen, että ulosottoon olisi ilmoitettu omaaloitteisesti vangilla olevasta ulosottokelpoisesta omaisuudesta.

Apulaisoikeusasiamies on vuonna 2005 todennut (dnro [869/4/03](#)), että rajavartioston oma-aloitteista ilmoitusta asiakkaan rahoista ulosottoviranomaiselle voidaan pitää sellaisena henkilön yksityisyyden suojaan kohdistuvana toimenpiteenä, jollaisesta tulisi säätää lailla. Apulaisoikeusasiamies totesi vuonna 2008 (dnro 2116/4/06), että hänen käsityksensä mukaan hänen em. aiemmassa päätöksessään lausuttu soveltuu vastaavasti myös vankeinhoitoviranomaisten menettelyyn. Vankeinhoitoviranomaisten lainmukaisiin velvollisuuksiin ei kuulu oma-aloitteisesti ilmoittaa ulosottoviranomaiselle vangin tilille tulleista rahasuorituksista. Apulaisoikeusasiamiehen tiedossa ei liioin ollut, että vankeinhoitoviranomaisten ja ulosottoviranomaisten välillä olisi säädetty tämänkaltaisesta yhteistoiminnasta.

Apulaisoikeusasiamies on kesäkuussa 2018 todennut ([EOAK/3813/2017](#) ja [EOAK/4783/2017](#)), että hänen näkemyksensä mukaan edellä mainituissa aiemmissa laillisuusvalvontaratkaisuisissa esille otetut näkökohdat ovat edelleen relevantteja. Apulaisoikeusasiamies on kyseisessä ratkaisussa todennut myös, että ulosottoviranomaisella on sinänsä oikeus saada tieto henkilön rahoista muulta viranomaiselta. Ulosottolainsäädännön lähtökohta on, että toinen viranomainen on pyynnöstä velvollinen antamaan ulosottoviranomaiselle tiedon velallisen varoista.

Keskushallintoyksikkö katsoo, että asiassa on toimittu virheellisesti myös siltä osin, että ulosottoviranomaiseen on otettu oma-aloitteisesti yhteyttä kyseisen sisältöisellä sähköpostiviestillä. Keskushallintoyksikkö toteaa Riihimäen vankilalle selvyiden vuoksi vielä, että jatkossa tällaisia oma-aloitteisia yhteydenottoja ulosottoviranomaiseen ei tule tehdä, koska laissa säädettyä perustetta niihin ei ole.

3.3 Kannanotto

3.3.1 Kantelijan hallussa olleen omaisuuden poisottaminen

Erityistarkastuksen yhteydessä kantelijan sellistä poisotetut korut oli annettu kantelijalle vankilassa haltuun ja ne oli merkitty myös kantelijan omaisuusluetteloon. Vangilla on vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan muutoksenhakuoikeus päätöksessä, jolla omaisuus-

den hallussapito on evätty. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli vangin asuinsellistä otetaan tarkastuksen yhteydessä pois vangille haltuun annettua omaisuutta, tästä on ilmoitettava vangille ja vangille on annettava asiasta perusteltu päätös muutoksenhakuoikeuksin.

Saadun selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö kantelijalle olisi varsin pian ilmoitettu korujen poisottamisesta.

Saadun selvityksen perusteella vankilassa ei ole tapauksessa kuitenkaan tehty vankeuslain mukaista päätöstä omaisuuden haltuun antamisen epäamisestä. Vankeuslain 9 luvun 1 §:ssä on säännökset siitä, millä perusteilla omaisuuden hallussapito voidaan evätä. Tapauksessa ei ole myöskään esitetty tai tullut muutenkaan ilmi sellaista perustetta, jonka perusteella korujen haltuun antaminen olisi voitu evätä.

Erityistarkastuksen yhteydessä voidaan ottaa vankilan haltuun tarkastuksella löydetyt luvattomat esineet ja aineet. Kantelijan koruissa ei ollut kyse luvattomista esineistä, vaan korut oli merkitty vankilassa kantelijan omaisuusluetteloon. Käsitykseni mukaan vankialla ei ollut perusteita korujen poisottamiseen erityistarkastuksen yhteydessä.

Vankila voi ottaa vangin omaisuutta erillään säilytettäväksi vankeuslain 16 luvun 8 §:n nojalla, jos on syytä epäillä rahan tai muiden maksuvälineiden tai muun omaisuuden laillista alkuperää, mutta vain siihen asti, kunnes poliisi tekee asiasta päätöksen vankeuslain 19 luvun 1 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen johdosta. Saadusta selvityksestä ei ilmene, että vankila olisi epäillyt korujen laillista alkuperää, eikä tapauksessa ole myöskään tehty kyseistä ilmoitusta poliisille. Yhdyn keskushallintoyksion näkemykseen siitä, että saadun selvityksen perusteella tapauksessa ei ollut kyse myöskään tällaisesta tilanteesta.

Vankilan perustelu toimilleen on vailla oikeudellista perustetta myös siltä osin, kun selvityksessä vedotaan siihen, että erityistarkastuksen luonteen vuoksi esineet otettiin vankilaviranomaisten haltuun mahdollisen ajantasaisen ulosottovelan selvittämiseksi.

Yhdyn keskushallintoyksikön näkemykseen siitä, että rikosseuraamusesimiehellä ei ole ollut tapauksessa laissa säädettyä perustetta ottaa kultakoruja pois vangin hallusta ja asiassa on toimittu säännösten vastaisesti.

3.3.2 Oma-aloitteinen yhteydenotto ja omaisuudesta ilmoittaminen ulosottoviranomaisille

Rikosseuraamusesimies oli 20.6.2018 lähettänyt ulosottoviranomaisille sähköpostitse tiedustelun, jossa hän kysyi, onko kantelijalla ulosotossa velkoja. Viestissä todettiin myös, että mikäli velkoja on ja ulosotto aikoo tehdä toimenpiteitä asiassa, tulee toimenpiteistä laittaa virka-apu-pyyntö hänelle sähköpostitse. Ulosottovirastosta on tämän jälkeen 27.6.2018 vastattu rikosseuraamusesimiehelle, että kantelijalla on ulosottovelkaa 69 916 €. Ulosottovirastossa oli 17.7.2018 tehty päätös kyseisen omaisuuden ulosmittauksesta, joka arvioitiin 18 000 €:n arvoiseksi.

Rikosseuraamusesimies ei ollut suoraan ilmoittanut ulosottoviranomaille, että kantelijan hallussa vankilassa on ulosmitattavaa omaisuutta. Yhdyn keskushallintoyksikön käsitykseen siitä, että kyseisen sisältöinen yhteydenotto ulosottoviranomaiseen rinnastuu kuitenkin siihen, että ulosottoon ilmoitetaan oma-aloitteisesti vangilla olevasta ulosottokelpoisesta omaisuudesta.

Ulosottomiehellä on ulosottokaaren nojalla oikeus pyytäänsä saada Rikosseuraamuslaitokselta tiedot vangilla vankilassa olevasta omaisuudesta. Ulosottokaari ei mahdollista sitä, että Rikosseuraamuslaitos voisi oma-aloitteisesti ilmoittaa ulosottoviranomaisille kantelijalla vankilassa olevasta omaisuudesta ulosottoviranomaisille.

Tietojen luovuttamisesta Rikosseuraamuslaitoksesta ulosottoviranomaiselle säädetään myös henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 16 §:ssä. Myöskään se ei mahdollista oma-aloitteista tietojen antamista ulosottoviranomaiselle, eikä se muutenkaan koske tietojen antamista vangilla vankilassa olevasta omaisuudesta.

Oikeusasiamiehen useissa ratkaisuissa on otettu kantaa eri viranomaisten oma-aloitteisista ilmoituksista ulosottoviranomaisille henkilöiden hallussa olevista rahavaroista, joista osaan keskuhallintoyksikön lausunnossa on myös viitattu.

Silloinen apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen puolestaan totesi elokuussa 2005 antamassaan päätöksessä (dnro 869/4/03), että rajavartioston oma-aloitteista ilmoitusta asiakkaan rahoista ulosottoviranomaiselle voidaan pitää sellaisena henkilön yksityisyyden suojaan kohdistuvana toimenpiteenä, jollaisesta tulisi säätää lailla. Myös hallinnon lainalaisuusperiaate edellyttää, että kaikki yksityishenkilön oikeusasemaan kohdistuva viranomaistoiminta on lakiin perustuvaa. Rajavartiolaitoksen tehtäviin ei ilman erityistä sääntelyä kuulu siviilioikeudellisten saamisten perimisen edistäminen.

Tämän päätöksen johdosta apulaisoikeusasiamiehen pyytämässä lausunnossa oikeusministeriö totesi helmikuussa 2006 (OM 9/03/2006) muun muassa, että ulosottoviranomaisen tiedonsaantitarpeet on arvioitu ulosottolain uudistuksissa. Lainvalmistelussa on lähdetty siitä, että ulosottoviranomaisen tiedonsaanti perustuu aina tämän viranomaisen omaan aktiivisuuteen. Ulosottoasioissa ei ministeriön käsityksen mukaan ollut tarvetta luoda järjestelmiä, jotka oikeuttaisivat muut viranomaiset tapauksesta riippumatta ja oma-aloitteisesti ilmoittamaan ulosottovallista koskevia tietoja ulosottoviranomaisille sen lisäksi, mitä tuolloin jo oli ulosottolaissa säädetty.

Silloinen apulaisoikeusasiamies Jääskeläinen totesi syyskuussa 2008 päätöksessään (dnro 2116/4/06), että hänen käsityksensä mukaan hänen em. aiemmassa päätöksessään lausuttu soveltuu vastaavasti myös vankeinhoitoviranomaisten menettelyyn. Vankeinhoitoviranomaisten lainmukaisiin velvollisuuksiin ei kuulu oma-aloitteisesti ilmoittaa ulosottoviranomaiselle vangin tilille tulleista rahasuorituksista. Apulaisoikeusasiamiehen tiedossa ei liioin ollut, että vankeinhoitoviranomaisten ja ulosottoviranomaisten välillä olisi säädetty tämänkaltaisesta yhteistoiminnasta.

Oikeusministeriö asetti 4.11.2016 viranomaisyhteishankkeena työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää, miten tehostetaan rikoshyödyn jäljittämistä, turvaamista ja poisottamista. Työryhmän loppuraportissa (Valtakunnanvoudinvirasto; 2019:3¹) käsiteltiin myös esitutkintaviranomaisten oma-aloitteista tietojen antamista ulosottoviranomaisille. Työryhmän näkemyksen mukaan poliisi-, rajavartio- ja tulliviranomaiset voivat nykyisin voimassaolevan lainsäädännön puitteissa antaa oma-aloitteisesti tietoja ulosottoviranomaiselle edellyttäen, että tietojen antamisella on jokin liityntäkohta kyseiselle viranomaiselle säädettyihin tehtäviin. Työryhmä katsoi, että oikeusvarmuuden lisäämiseksi voisi kuitenkin olla perusteltua tarkentaa oma-aloitteisesti tietojen antamisen perusteita lainsäädäntötasolla.

Rikosseuraamuslaitosta ei oltu kutsuttu mukaan hankkeeseen ja sen tehtävät eroavat edellä mainituista viranomaisista. Rikosseuraamuslaitos ei ole esitutkintaviranomainen ja Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n mukaan sen tehtävänä on rangaistusten täytäntöönpano ja tutkintavankeuden toimeenpano.

¹ Viranomaisyhteistyöhanke rikoksella saadun hyödyn jäljittämisen, turvaamisen ja poisottamisen tehostamiseksi, Hankkeen loppuraportti, [Julkaistu 2019:3](#).

Keskushallintoyksikön lausunnossa on pohdittu myös kysymystä siitä, mitä tietoja Rikosseuraamuslaitoksella on oikeus saada ulosottoviranomaisilta ja onko rikosseuraamusesimiehellä ollut hyväksyttävää perustetta olla yhteydessä ulosottovirastoon tiedustellakseen kantelijan ulosotossa olevista veloista. Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 28 §:n 1 momentin 5 kohdassa säädetään Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta tietojensaantiin ulosottoviranomaisilta. Sen perusteella Rikosseuraamuslaitoksella on ollut oikeus saada ulosoton tietojärjestelmästä tieto kantelijan ”täytäntöönpanoasian vaiheesta”, jos se on ollut tarpeen rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevan tehtävän tai muun Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvan tehtävän hoitamista varten. Lain esitöissä (HE 292/2014 ja HE 26/2001) on todettu, että tällaisen tiedon saaminen olisi rangaistuksen täytäntöönpanon kannalta tarpeellista esimerkiksi tapauksissa, joissa vanki ansaitsee vankilassa tuloa, josta voidaan suorittaa palkan ulosmittaus ja että käytännössä tämä olisi mahdollista vain avolaitoksissa. Yhdyn keskushallintoyksikön näkemykseen ja katson, että tapauksessa ei ole tullut ilmi sellaista, minkä perusteella voitaisiin katsoa, että tieto kantelijan ulosoton vaiheesta olisi ollut tarpeen Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvan tehtävän hoitamista varten.

On tärkeää, että ulosoton tehokkuutta ylläpidetään ja että tämän varmistamiseksi tehdään myös viranomaisyhteistyötä. Tämän tulee kuitenkin tapahtua lain puitteissa. Kuten edellä olevasta ilmenee, ei oma-aloitteinen ulosottoviranomaisten perinnän tehokkuuteen liittyvien päämäärien tukeminen ilman lain siihen antamaa selvää valtuutusta ole hallinnon lainalaisuuden vaatimus ja perusoikeudet huomioon ottaen hyväksyttävää. Yksi keskeisiä hyvän hallinnon oikeusperiaatteita on tarkoitussidonnaisuuden periaate. Sen mukaan viranomainen voi käyttää toimivaltansa vain siihen tarkoitukseen, johon se on määritelty tai muuten tarkoitettu käytettäväksi.

Edellä todetun perusteella katson rikosseuraamusesimiehen menetelleen virheellisesti ottaessaan oma-aloitteisesti yhteyttä ulosottovirastoon ja saattaessaan heidän tietoonsa, että kantelijalla on vankilassa ulosmitattavaa omaisuudesta.

Kanta-Hämeen ulosottovirasto on tehnyt asiassa päätöksen kyseisen omaisuuden ulosmittauksesta kantelijan veloista ja päätöksestä on voinut valittamalla hakea muutosta Pirkanmaan kärjäoikeudelta. Oikeusasiamies ei lähtökohtaisesti tutki asioita, joista voidaan hakea muutosta tuomioistuimesta. Tuomioistuimet ratkaisevat viime kädessä kysymyksen korujen omistusoikeudesta, eikä asia tältä osin anna minulle aihetta enempään.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä kantelijan omaisuuden poisottamisessa ja kohdassa 3.3.2 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä yhteydenotossa ulosottoviranomaiseen ja oma-aloitteisessa ilmoittamisessa ulosottoviranomaisille kantelijalla vankilassa olevasta ulosmitattavasta omaisuudesta rikosseuraamusesimiehen ja Riihimäen vankilan tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän rikosseuraamusesimiehelle ja Riihimäen vankilan johtajalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.

Lisäksi lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös oikeusministeriölle tiedoksi.